

A- I. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN PAYLAŞILMASI İÇİN YAPILAN GİZLİ PROJELER

- 1- İstanbul Anlaşması (Mart Nisan 1915)
- 2- Londra Anlaşması (Nisan 1915)
- 3- Sykes Picot Anlaşması (26 Nisan 1916)
- 4- St. Jean de Maurienne Anlaşması (17 Nisan 1917)
- 5- Balfour Deklarasyonu

B- I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONA ERMESİ VE ÖNEMLİ GELİŞMELER

- 1- Rusya'nın Savaştan Çekilmesi ve Brest-Litowsk Barışı (3 Mart 1918)
- 2- Abd'nin Savaşa Katılması ve Barış Çabaları

C- I. DÜNYA SAVAŞI'NI SONA ERDİREN ANTLAŞMALAR

Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919)

- 1- Romanya'nın Savaştan Çekilmesi-Bükreş Antlaşması (7 Mayıs 1918)
- 2- Bulgaristan'ın Savaştan Çekilmesi-Neuilly Antlaşması (27 Kasım 1919)
- 3- Avusturya ve Macaristan'ın Savaştan Çekilmesi St. Germain Barış Antlaşması (10 Eylül 1919)
- 4- Almanya'nın Savaştan Çekilmesi ve Versailles Barış Antlaşması (28 Haziran 1919)

Milletler Cemiyeti'nin Kurulması

- 5- Osmanlı Devleti ile Mondros Mütarekesi'nin İmzalanması ve İşgaller Mondros Birakisması Sözleşmesi (30 Ekim 1918)

A- I. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN PAYLAŞILMASI İÇİN YAPILAN GİZLİ PROJELER

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'na ülke bütünlüğünü ve bağımsızlığını koruma endişesi içinde girmeye mecbur kalmıştı. Dört seneden fazla sürecek bu muazzam savaşta kendinden beklenmeyen bir performans göstermesi İtilaf Devletleri'nin bütün hesaplarını altüst etmişti. Oysaki İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti'nin savaşın dışında kalması için büyük çabalar göstermişti. İstedikleri olmayınca da savaşın hesabını bir şekilde Osmanlı Devleti'ne kesmek istemişlerdi. İtilaf Devletleri, 1. Dünya savaşı bitmeden önce Osmanlı Devleti'nin yıkılacağını hesap edince Osmanlı coğrafyasını kendi aralarında paylaşmak üzere **GİZLİ anlaşmalar** yapmaya başladılar.

Bu bağlamda İtilaf Devletleri'nin **1915-1917 yılları** arasında kendi aralarında **gizlice yaptıkları** bu anlaşmaların sebepleri;

- **Osmanlı Devleti'nin topraklarını paylaşmak,**
- **Kendi aralarında** savaş boyunca ortaya çıkabilecek **anlaşmazlıkları engellemek,**
- Savaşın gidişatına göre hareket ederek dengeleri **kendi lehlerine** çevirmek için **İtalya'yı bir şekilde savaşın tarafı yapmak,**
- Savaş öncesi ve sonrası bazı sorunlarla boğuşan **Çarlık Rusya'sını** **bloklarının içinde tutmak,**
- **Osmanlı Devleti'nin paylaşımı için ortam hazırlamak.**

1- İstanbul Anlaşması (Mart-Nisan 1915)

İngiltere, Rusya, Fransa arasında yapılan **ilk gizli anlaşma, İstanbul Anlaşması'dır.** Bu anlaşma, esas itibarıyla **Rusya'nın taleplerine cevap** vermek adına yapılır. Rusya'nın bu girişiminin sebebi ise **boğazlar ve İstanbul** üzerindeki tarihî **emellerine kavuşma arzusu**ydü.

Bu yeni durum Fransa'yı yeni müttefik aramaya yöneltti. Başlangıçta tarafsızlığını ilan İngiltere ve Fransa ise söz konusu edilen yerlerin Rusya'ya bırakılmasının çıkarlarına ters düşeceğini bilmekteydi. Ancak Rusya'yı kendi bloklarında tutmak ve savaşmasını temin etmek için Rusya'nın bu talebine görünürde sıcak baktılar. **Yapılan görüşmeler sonucunda; "İstanbul dâhil, Midye-Enez çizgisinden Sakarya Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü yere kadar bütün Boğazlar bölgesi Rusya'ya bırakılıyordu."** Buna karşılık **Rusya ise İngiltere'nin ve Fransa'nın** Anadolu'yla **Orta Doğu üzerinde nüfuz alanlarını kabul** edecekti.

2- Londra Anlaşması (26 Nisan 1915)

Osmanlı Devleti'nin parçalanması için yapılan bu anlaşma **İngiltere, Rusya, Fransa ve İtalya** arasında **Londra'da** imzalandı. Yapılan görüşmeler sonucu 26 Nisan 1915'te Londra Anlaşması imzalandı. Buna göre; **Rodos ve On İki Ada** üzerinde yaşanan egemenlik tartışmalarına son verilerek adı geçen yerler İtalya'ya bırakılıyor, **Bingazi ve Derne** gibi bölgelerde Osmanlı'ya ait bütün hakların İtalya'ya geçmesi kabul ediliyor, ayrıca **Antalya ve çevresi** İtalya'ya bırakılıyordu.

3- Sykes-Picot Anlaşması (26 Nisan 1916)

İngiltere, Fransa ve Rusya bir taraftan İtalya ile Londra Anlaşması'nı imzalarken diğer taraftan da kendi aralarında İtalya'yı bilgilendirmeden, Osmanlı mirasının taksimi için görüşmeler yapmaktaydı. İngiliz Diplomat Mark Sykes ile Fransız meslektaşı Georges Picot müzakereleri yürütecek diplomatlardı.

Bu anlaşmaya göre, Fransa, hinterlandıyla birlikte Sivas, Elazığ, Maraş, Antep, Mardin, Suriye (Halep, Şam), Musul ve Lübnan'ı alıyordu. İngiltere'ye ise Basra'dan Bağdat'a kadar tüm güney Mezopotamya ile Ürdün ve Kuzey Filistin veriliyordu.

Rusya ise boğazlar bölgesi başta olmak üzere Erzurum, Trabzon, Bitlis, Muş, Siirt gibi yerleri alıyordu. Ayrıca bu süreçte İngiltere, savaş yükünü azaltmak için Arapları Osmanlı'ya karşı kışkırtma gayreti içinde oldu. İngilizlerin Mısır'daki Yüksek Komiseri Mc Mahon bu işleri takip ediyordu. Mekke Şerifi Hüseyin ile Fransa ve İngiltere arasında yapılan görüşmelerde Türklere karşı isyan edildiği takdirde bir Arap devleti kurulacağına dair söz de verilmişti.

4- St. Jean de Maurienne Anlaşması (17 Nisan 1917)

Sykes-Picot Anlaşması gizli tutulmasına rağmen olup bitenleri öğrenen İtalya, durumdan çok rahatsız olmuştu. Bunun için de 1915 Londra Anlaşması gereğince kendisine vaad edilen Osmanlı topraklarının sınırlarının kesin bir şekilde çizilmesini istemişti.

Rusya'nın içinde bulunduğu sorunlar iyice artınca bu sefer İngiltere, İtalya'nın taleplerini görüşmek üzere Fransa-İtalya sınırındaki St. Jean de Maurienne İstasyonu'nda bir vagona bir araya gelerek müzakere yapmışlar ve sonuçta Antalya'ya ilaveten İzmir vilayeti de İtalya'ya bırakılmıştır. Ayrıca İskenderun, Hayfa, Akra, Mersin limanlarından da serbest bir şekilde yararlanma hakkı elde etmişlerdi.

5- Balfour Deklarasyonu

İngiliz hükûmeti, ABD'nin desteğini alabilmek için orada yaşayan Yahudileri kazanma politikası gütmeye başladı. Bu maksatla 2 Kasım 1917'de İngiliz Dış işleri Bakanı Lord Arthur James Balfour, uluslararası siyonizm hareketinin liderlerinden Lord Rothschild'e bir mektupla müracaat ederek Filistin topraklarında bir Yahudi Devleti'nin kurulmasını destekleyeceğine dair taahhütte bulundu. Bu teklif uluslararası arenada destek bulmakta gecikmedi. ABD'nin I. Dünya Savaşı'na girmesi sürecinde bu diplomatik hareketin elbette payı olmuştur. Ayrıca bu teklif savaş sonrası "Manda" yönetiminin de temelini oluşturmuştu. (Manda Yönetimi; kendi başına varlıklarını sürdüremeyen küçük ve fakir devletler, Milletler Cemiyeti tarafından tayin edilen bir devletin koruyuculuğuna verilecekti)

B- I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONA ERMESİ VE ÖNEMLİ GELİŞMELER

1- Rusya'nın Savaştan Çekilmesi-Brest-Litowsk Barışı (3 Mart 1918)

Çarlık Rusyası, XIX. yüzyıl boyunca bir taraftan modernleşme çabalarını sürdürürken bir taraftan da önemli sosyoekonomik, siyasi ve fikrî alanlarda ciddi sorunlarla uğraşmaktaydı. Bu mücadele ilk olarak 1905 yılında bir ihtilal ile kendini gösterdi, ancak başarısızlıkla sonuçlandı. Bu süreçte yaşanan tartışmalar sonucunda sınıf mücadelesinde proleterya (işçi sınıfı) gittikçe güç kazandı. I. Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri arasında yer alan Rusya'da sorunlar hiç eksilmedi. Bir taraftan savaşın ağır yükü, diğer taraftan Almanya'nın baskısı, İngiltere ve Fransa'nın yardımlarından yoksun kalması ülkede hoşnutsuzlukları artırdı. Yokluk, açlık ve sefalet ülke genelinde baş gösteren grevler bütün ülkeyi sardı. 24 Şubat'ta başlayan grevler 26 Şubat'ta silahlı ayaklanmalara dönüşünce Bolşevikler inisiyatifi ele aldı. Mart 1917'de Çarlık yönetimine son verilirken geçici Kerenski Hükûmeti kuruldu. Ancak bu hükûmet de Rus halkının özlediği barışı ve refahı sağlamak için gerekli adımları atamadı. Bu da ülkede var olan hoşnutsuzluğu daha da artırdı. Bolşevik Devrimi'nin ikinci aşamasında ise liderliği Lenin üstlendi. Ekim ayında başlayan yeni ayaklanmalar sonunda başkent ele geçirildi. Yeni hükûmet kuruldu. Lenin Başbakan, Troçki Dışişleri Bakanı, Stalin de Halklar Bakanı oldu.

Yeni kurulan hükûmetin en önemli işi savaşa son vermektir. Bu çerçevede yapılan çalışmalar sonucunda **Bolşevik Rusya**, önce mütareke sonra da **Almanya** ile anlaşarak **3 Mart 1918'de Brest-Litowsk Antlaşması'nı** imzaladı. Bu antlaşmaya göre;

- **Rusya; Letonya, Estonya, Litvanya, Kurland ve Polonya** üzerinde **bütün haklarından vazgeçti**.
- Nihai barışa kadar **Almanlara; Beyaz Rusya'yı işgal altında bulundurma hakkı** tanınıyordu.
- **Rusya, Finlandiya ve Ukrayna'yı boşaltmayı kabul ediyordu**. Buralarda Almanların yardımıyla yeni hükûmetler kurulacaktı.
- **Kars, Ardahan ve Batum** bölgeleri **Osmanlı Devleti'ne geri verilecekti**.
- 27 Ağustos'ta imzalanan **ek bir anlaşmaya göre** de Almanların yardımıyla **Gürcistan'da bağımsız bir devlet** kurulacaktı.

2- Abd'nin Savaşa Katılması ve Barış Çabaları

I. Dünya Savaşı'nda İngiltere ve Almanya arasında vuku bulan deniz savaşlarında her iki devlet de birbirlerini abluka altına alarak üstünlüğü elde etmeye çalıştı. Almanya'nın en etkili gücü ise denizaltılarıydı. Almanya'nın, 1915-1917 yılları arası birçok İtilaf savaş gemisini saf dışı ettiği gibi çok sayıda da yolcu gemisini de batırıldığı bilinmekteydi. Bu savaşlarda binlerce ABD vatandaşı da öldürüldü. Ayrıca bu denizaltı savaşları ABD'nin uluslararası ticaretine de büyük zarar veriyordu. Almanya'nın Meksika'yı ve Japonya'yı ABD'ye karşı savaşa sokmak için başlattığı casusluk faaliyetleri de buna eklenince iki ülke arasındaki ilişkileri kopma noktasına getirdi ve **ABD Kongresi 6 Nisan 1917'de Almanya'ya savaş ilan etti**. Böylece ABD dış politikasını uzun bir müddet şekillerinden Monroe Doktrini terk edilmiş oldu. **Monroe Doktri'ni: ABD dış politikasını tespit** maksadıyla Başkan **James Monroe'nun**, 2 Aralık 1823'te kongreye sunduğu doktrindir.

İttifak Devletleri arasında barış meselesi açıkça dile getirilmeye başlandı. Geline bu aşamada savaşı daha da sürdürmenin ABD'ye ve dünya barışına bir katkısı olmayacağını düşünen Başkan Woodrow Wilson, 18 Ocak 1918'de Kongre'de yaptığı konuşmalarında savaş sonrası yapılacak barışın temel prensiplerini belirlediği 14 maddelik görüşlerini bütün dünyaya ilan etti.

Wilson Prensipleri;

- 1- Açık barış, açık diplomasi,
- 2- Kara suları dışında denizler barışta ve savaşta tamamen serbest olmalı,
- 3- Barışı korumak ve yaşatmak için ekonominin önündeki bütün engeller kaldırılmalı,
- 4- Ülkeler iç güvenliklerini temin edecek kadar silahlanmalıdır. Bunun için karşılıklı garantiler verilmeli,
- 5- Sömürgeler üzerindeki istekler serbestçe ve tam bir yansızlıkla ve bu bölgeler halkının çıkarları da göz önünde tutularak halledilmeli,
- 6- İşgal edilmiş olan bütün Rus toprakları boşaltılmalı Rusya'nın kendi kendini yönetmesi için gereken yapılmalı,
- 7- Belçika tam bağımsız bir devlet olarak yeniden kurulmalı,
- 8- İşgal edilmiş bütün Fransız toprakları boşaltılmalı ve Alsace-Lorraine Fransa'ya verilmeli,
- 9- İtalyan sınırları milliyetler esaslarına göre düzeltilmeli,
- 10- Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndaki milletlere en serbest bir biçimde özerklik imkânı verilmeli,
- 11- Romanya, Sırbistan ve Karadağ toprakları boşaltılacak Sırbistan'ın denize bir kapısı olacak şekilde topraklar verilmeli, Balkan Devletleri arasındaki ilişkiler milliyetler prensibine göre düzenlenmeli,

12. Madde Osmanlı İmparatorluğu'nda Türklerin oturdukları bölgelerde bağımsızlık sağlanmalı. Fakat Türk olmayan tüm milletler serbest olmalı. Fakat Türk olmayan milliyetlere de özerklik için fırsatlar verilmeli boğazlar ise tüm milletlere serbest olmalı.

(Wilson Prensipleri'nin 12. maddesine göre Osmanlı Devleti devam edecekti. Ancak parçalanacağına da işaret edilmekteydi. Bu madde ile Anadolu'nun işgaline ve azınlıkların faaliyetlerine ortam hazırlanmış oluyordu.)

- 13- Bağımsız bir Polonya Devleti'nin kurulması sağlanmalı,
- 14- Büyük, küçük bütün devletlere siyasi bağımsızlıkları ve toprak bütünlükleri için imkân sağlamak amacıyla bir milletlerarası örgüt kurulmalı.

Wilson, ortaya koyduğu prensiplerine 11 Şubat 1918'de yaptığı konuşmasında çok önemli esaslar ekledi. Bu konuşmada, “Devletlerin yeni topraklar alamayacakları, savaş tazminatı ve cezai tazminat alınmayacağını ve milletlerin kendi geleceklerini kendilerinin belirleyeceği (self determination) gibi esaslar belirlendi.” Bu prensipler şu anlama da geliyordu; savaşın kazananı ve kaybedeni yoktu. O hâlde savaşa devam etmek anlamsızdı. İşte ortaya konulan bu prensipler barış için yeni umutlar doğurdu ve özellikle Almanya ve müttefikleri barış için yeni arayışlarını hızlandırdı.

C- I. DÜNYA SAVAŞI'NI SONA ERDİREN ANTLAŞMALAR

Brest-Litowsk Antlaşması'nın imzalanması savaşın Doğu Cephesi'ni tasfiye anlamına da geliyordu. Böylece Almanya bütün kuvvetlerini Batı Cephesi'ne yönlendirme fırsatı yakalamış oldu. Ancak bu sevinç çok uzun sürmedi.

Yukarıda da ifade edildiği gibi bu süreci etkileyecek olan **en önemli unsur ABD'nin savaşa İtilaf Devletleri'nin yanında girmesi**ydi. Gittikçe savaşa ağırlığını koyan ABD'nin özellikle kendi imalatı olan tankları savaşa sürmesi, savaşın kaderini değiştirmeye yetmişti. Alman ordusunun doğuya doğru çekilmeye başlamasıyla yapılacak bir şeyin olmadığı da İttifak Devletleri'nce iyice anlaşılmış oldu.

Wilson'un 14 maddelik prensipleriyle ortaya konulan “**savaşın kazananı yoktur**” felsefesi savaşı bitiren en önemli dayanak oldu. 7 Mayıs 1918'de Romanya savaştan çekildi. Bu gelişmenin ardından Bulgaristan, Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti ve nihayetinde de Almanya barış istedi. Böylece I. Dünya Savaşı aşağıda açıklanacak antlaşmalarla sona ermiş oldu.

Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919)

I. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından savaş sonrası **yeni bir dünya kurmak** maksadıyla ABD, İngiltere ve Fransa'nın öncülüğünde bir **barış konferansı toplandı**. Konferansa **32** devlet çağrıldı. Ancak ABD, İngiltere, Japonya, Fransa ve İtalya bütün yetkileri elde tutuyordu. Bu devletlerin başbakan ve dış işleri bakanlarından oluşan “**Onlar Konseyi**” konferansın en yetkili kurulu idi.

Konferans, Bismarck'ın Alman İmparatorluğu'nu bütün dünyaya ilan ettiği tarihin yıl dönümü olan, 18 Ocak 1919'da çalışmalarına başladı. Konferansta, ABD, dünya barışı için “Milletler Cemiyeti” (Cemiyet-i Akvam) nin kurulmasını arzu ederken; Fransa ve İngiltere'nin savaş sonrası yeni dünya düzenini kendi kontrollerinde kurma gayretleri öne çıkmıştı. Özellikle **Almanya'nın en ağır şekilde cezalandırılması** için büyük çaba içindeydiler.

I. Dünya Savaşı sonrası yenilen devletlerle imzalanan antlaşmalar, Paris Konferansı sürecinde hazırlandı. Sadece **Osmanlı Devleti** ile imzalanacak olan **Sevr Antlaşması**, **San Remo'da hazırlanacaktır**. Bu çerçevede imzalanan antlaşmalar aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1- Romanya'nın Savaştan Çekilmesi ve Bükreş Antlaşması (7 Mayıs 1918)

Romanya, 1916 yılında İtilaf Devletleri yanında savaşa girdi. Ancak peş peşe aldığı yenilgilerle topraklarının önemli bir kısmını kaybetti. Savaşta fazla bir varlık gösteremeyen Rusya'nın Brest-Litowsk'la yenilgiyi kabul edip ayrılması Romanya'yı da zor durumda bıraktı. Mart 1917'de mütareke, 7 Mayıs 1918'de ise Almanya ve müttefikleriyle Bükreş Antlaşması'nı imzaladı. Bu antlaşmaya göre **Romen petrollerinin işletmesi en az 30 yıllığına Almanya ve Avusturya'ya bırakılacaktır**. Romanya **et ve hububat ürünlerini 1926'ya kadar merkez devletlerine ihraç edebilecek**, **Karpatlardan Avusturya'ya toprak verecek** ve **Dobruca'dan çekilecekti**.

2- Bulgaristan'ın Savaştan Çekilmesi ve Neuilly Antlaşması (27 Kasım 1919)

I. Dünya Savaşı'nın dört yıldan fazla sürmesi Bulgaristan üzerinde ciddi tesirler bıraktı. Özellikle Almanya'ya devamlı gıda göndermesi tarımla geçinen Bulgaristan halkı üzerinde çok büyük yıkım meydana getirdi. 1 Ocak 1918'den itibaren de Almanya'nın mali yardımları kesmesi Bulgaristan'ı tükenme noktasına taşıdı. Ordunun ve halkın moral değerleri altüst oldu. Ayrıca istediği toprakları alamaması Bulgarlar için savaşın sonu demekti. Bulgaristan İtilaf Devletleri'nin taarruzlarına daha fazla dayanamadı. 29 Eylül'de mütareke, 27 Kasım 1919'da da Neuilly Antlaşması'nı imzaladı. Böylece bu antlaşmayla **Romanya, Yunanistan ve Yugoslavya'ya topraklarının önemli kısmını kaptırdı. Askerî sınırlamalar ve tazminat ödemeye mahkûm edildi.**

3- Avusturya ve Macaristan'ın Savaştan Çekilmesi St.Germain Barış Antlaşması(10 Eylül 1919)

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu savaş sürecinde büyük sıkıntılar yaşadı. 1918'de ise Çek, Hırvat, Sloven, Romenler ve Macarların ayaklanarak bağımsızlıklarını ilan etmeleri, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu parçaladı ve barış için arayışa girdi. 3 Kasım 1918'de İtalya ile mütareke imzaladı. Barış Konferansı da Avusturya ve Macaristan'ı ayrı ayrı sorumlu tuttu ve 10 Eylül 1919'da Avusturya ile St. Germain Antlaşması imzalandı. Buna göre Avusturya, **Macaristan, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın bağımsızlığını tanıdı. Önemli toprakları Polonya, Yugoslavya, İtalya ve Romanya'ya bırakmak zorunda kaldı. Ayrıca askerî sınırlamalar ve yüklü savaş tazminatı ödemeye mahkûm edildi.** Macaristan'da ise ihtilal yaşanmış ve Bela-Kun liderliğinde bir hükûmet kurulmuştu. Ancak bu hükûmet uzun yaşayamadı. Sonunda 4 Haziran 1920'de Trianon Antlaşması'nı imzaladı. Komşusu Çekoslovakya, Yugoslavya ve Romanya'ya toprak vermek zorunda kaldı. Ayrıca Macaristan çeşitli tazminatlar ödemek zorunda bırakıldı.

4- Almanya'nın Savaştan Çekilmesi ve Versailles Barış Antlaşması (28 Haziran 1919)

I. Dünya Savaşı'nın akıbeti belli olunca Almanya, İsviçre aracılığıyla İtilaf Devletleri nezdinde barış girişimlerinde bulundu. Almanya, yapılan görüşmeler sonucunda 11 Kasım 1918'de ağır şartları ihtiva eden mütarekeyi imzaladı. Bu sürecin sonucunda Almanya'da 19 Ocak 1919'da seçimler yapıldı ve yeni bir anayasa ile Kurucu Meclis, Weimar (Vaymar) da toplandı. Yeni meclisin en önemli önceliği bir an evvel bir antlaşma ile Almanya'nın haklarının korunmasını temin etmektir. İtilaf Devletleri ise Avrupa'da ve bütün dünyada savaş sonrası yeni düzenlerini kurabilmek için Paris Konferansı'nı topladı. Uzun ve çetin görüşmeler neticesinde 28 Haziran 1919'da Paris yakınlarındaki Versailles Sarayı'nda Almanya ile Versailles Antlaşması imzalandı. 9 Temmuz'da ise Alman Meclisi, antlaşmayı onayladı. 10 Ocak 1920'de ise yürürlüğe girdi. Böylece Bismarck'ın Almanyası yıkılmış oldu. İmzalanan bu antlaşmaya göre:

- Almanya, **Alsace-Lorraine ve Saar bölgesini Fransa'ya bırakıyordu.**
- **Batı Prusya Polonya'ya, Eupen, Malmedy, Moresnet Belçika'ya, Dantzig serbest şehir oluyor ve Milletler Cemiyeti'ne bırakılıyordu.**
- Almanya **bütün sömürgelerinden vazgeçti.** Bu sömürgelerde **İngiltere, Fransa, Belçika, Japonya mandater devlet** oldu. Ayrıca **Avusturya; Çekoslovakya, Polonya'nın bağımsızlığını tanıyor ve yüklü miktarlarda savaş tazminatı ödemeyi kabul ediyordu.**

Milletler Cemiyeti'nin Kurulması

Milletler Cemiyeti'nin amacı, uluslararası iş birliği, barış ve güvenliği tesis etmektir. Paris Barış Konferansı'nda en çok üzerinde konuşulan konulardan biri Milletler Cemiyeti'nin kurulması idi. ABD Başkanı Wilson'un 14 maddelik prensipleri çerçevesinde kurulan Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam), II. Dünya Savaşı sonrası Birleşmiş Milletler Cemiyeti'nin ortaya çıkışına kadar varlığını sürdürecektir.

Cemiyet; Asamble (Genel Kurul), Konsey (Meclis) ve Genel Sekreterlik (İdari Görev) organlarından oluşacaktı. ABD, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya Cemiyetin daimi üyeleridir. Ayrıca dört geçici üyesi de bulunmaktadır. Cemiyetin merkezi ise Cenevre'deydi. Cemiyet ilk çalışmalarına 1920'lerde başladı. 1921'de de Lahey Adalet Divanı'nı teşekkül ettirdi. Almanya 1926, Türkiye 1932, Sovyetler Birliği ise 1934'te cemiyetin yeni üyeleri oldu. Uluslararası önemli sorunların çözümüne çalıştı.

5-Mondros Birakişması Sözleşmesi (30 Ekim 1918)

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'ndan Mondros Birakişması ile ayrılıyor.

I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan İttifak Devletleri birer birer mütareke imzalayarak savaştan çekilirken barış antlaşmaları için görüşmelere başladılar. Osmanlı Devleti ise öncelikle yaşadığı hükümet krizini aşmak için çabalar göstermiş ve nihayetinde Ahmet İzzet Paşa'nın hükûmeti kurmasıyla krizi aşmıştı. Yeni hükûmetin ilk işi de İspanya aracılığıyla ABD Başkanı Wilson'a müracaat ederek 14 maddelik prensipleri ve başkanın son mesajını esas kabul ettiklerini bildirmek oldu. Sadrazam Ahmet İzzet Paşa, 19 Ekim'de Meclis'te hükûmet programını sunarken bu konuda şunları söyler; “Amerika Cumhurbaşkanlığı tarafından ilan edilmiş olan hak ve adalet ilkelerine dayanan bir barışı açık kalplilikle kabul edeceğiz...” Ancak ABD, Osmanlı Devleti ile savaş hâlinde olmadığı gerekçesiyle teklifi İtilaf Devletleri'ne yönlendirdi. Osmanlı Hükûmeti de ABD'den ümidi kesti. İstanbul'da esir bulunan İngiliz General Townshend'in aracılığıyla İngiltere'ye mütarekeyi imzaya hazır olduğu mesajını gönderdi. Townshend, bu mesajı Akdeniz'deki İngiliz Filosu Komutanı Amiral Calthorpe'a iletince süreç başlamış oldu.

Ahmet İzzet Paşa Hükûmeti, Mondros Mütarekesi görüşmeleri için Kolordu Komutanı Nurettin Paşa başkanlığında bir heyeti görevlendirmek isterken, padişah ise eniştesi Damat Ferit'in gönderilmesini istedi. Ancak hükûmetin ısrarı sonucu padişah geri adım atarak, hükûmet önerisiyle Bahriye Nazırı (Denizîşleri Bakanı) Rauf (Orbay) Bey'in başkanlığında, Reşat Hikmet, Yarbay Sadullah ve Ali (Türkgeldi) beylerden oluşan heyeti görevlendirmek zorunda kaldı. Heyet gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra 24 Ekim'de İstanbul'dan ayrıldı. Görüşmeler ise Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda İngilizlerin Agamemnon Zırhlısı'nda yapılacaktı.

Osmanlı Heyeti, görüşmelere giderken iyimserlik havası taşıyordu. Yani görüşmelerin Wilson İlkeleri etrafında yapılacağını sanıyordu. Oysaki görüşme metni daha önceden hazırlanmıştı. Osmanlı Heyeti'nin önüne konulan metin, bir mütareke metninden öte devletin kayıtsız şartsız teslimini öngörüyordu.

Görüşmeler boyunca Osmanlı heyetine hemen hiç söz hakkı verilmedi. Görüşmeler sonunda; 30 Ekim 1918’de kısa ama çok önemli **yirmi bes maddelik** Mondros Mütarekesi imzalandı. Mütareke, 31 Ekim günü yürürlüğe girdi. Mütarekenin orjinal metninde maddeler şöyle açıklanmıştır:

Britanya hükûmetinin, müttefikleri ile anlaşmış olarak, yetkili kıldığı, Akdeniz Bölgesi İngiliz Başkomutanı Sayın Oramiral Sir Somerset Arthur Gough Calthorpe İle Türk Hükûmetinin yetkili kıldığı Türk Donanma Bakanı Ekselans **Rauf Bey**, Türk Dış İşleri Müsteşarı Ekselans **Reşat Hikmet Bey**, Türk Genelkurmayından **Yarbay Sadullah Bey** arasında kararlaştırılan ve bağitlanan **Bırakışma [Mütareke] koşulları:**

1. Madde; Çanakkale ve Karadeniz boğazlarının açılması ve Karadeniz’e geçiş sağlanması. Çanakkale ve Karadeniz boğazları kalelerinin Müttefiklerce işgal edilmesi.

2- Türk sularında bütün mayın tarlalarının, torpido kovanlarının ve başkaca engellerin yerlerinin gösterilmesi ve bunların taranması ya da kaldırılması için istenebilecek yardımın yapılması.

3- Karadeniz’deki mayınlara ilişkin eldeki bütün bilgilerin verilmesi.

4- Müttefik savaş tutsakları ile gözaltındaki ya da tutsak Ermenilerin tümünün İstanbul’da toplanarak hiçbir koşula bağı olmaksızın Müttefiklere teslim edilmesi.

5- Sınırların denetlenmesi ve iç düzenin korunması için gerekli olan birlikler dışında Türk ordusunun derhâl terhis edilmesi. (Birliklerin insan gücü ve konusu daha sonra Türk hükûmeti ile danışılarak saptanacaktır).

6- Türk karasularında ya da Türkiye’nin işgalindeki sularda bulunan bütün savaş gemilerinin teslim edilmesi; Türk karasularında kolluk ya da benzeri amaçlar için gerekli görülebilecek birtakım küçük gemiler dışında, bu gemilerin belirtilecek Türk limanında ya da limanlarında gözaltına alınması.

7. Madde; Müttefiklerin, kendi güvenliklerini tehdit edecek herhangi bir durum ortaya çıkarsa, herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkı bulunması.

8- Şu sırada Türk işgali altında olan bütün limanların ve demirleme yerlerinin Müttefik gemilerince özgürce kullanılması ve düşman tarafından kullanılmasının önlenmesi. Aynı koşullar ticaret ve ordunun terhisi amaçları için Türk sularında bulunan Türk ticaret gemilerine de uygulanacaktır.

9- Bütün Türk limanlarında ve tersanelerinde her türlü gemi onarımı kolaylıklarından yararlanılması.

10- Toros tûnel sisteminin müttefiklerce işgali.

11- Türk birliklerinin Kuzey-Batı İran’dan savaş öncesi sınırların gerisine derhâl çekilmeleri daha önce buyrulmuş bulunmaktadır; bu buyruk yerine getirilecektir. Kafkasya-Ötesi’nin bir bölümünün Türk birliklerinden boşaltılması daha önce buyrulmuş bulunmaktadır; bu bölgenin geri kalan bölümünün boşaltılması, oradaki durum Müttefiklerce incelendikten sonra gerek görülürse yapılacaktır.

12- Türk hükûmetinin haberleşmeleri dışında, bütün telsiz telgraf ve kablo istasyonlarının Müttefiklerce denetim altına alınması.

13- Denizciliğe, askerliğe ve ticarete ilişkin her türlü gereçlerin yok edilmesinin yasaklanması.

14- Ülkenin gereksinimleri karşılandıktan sonra, Türk kaynaklarından kömür, akaryakıt ve deniz gereçleri satın alma kolaylıkları verilmesi.

Yukarıda sayılan nesnelerden hiçbirisi dışa satılmayacaktır.

15- Kafkasya-Ötesi demir yollarının şu sırada Türk denetimi altında bulunan bölümlerini de içermek üzere bütün demir yolları halkın gereksinmelerinin karşılanması koşuluyla, Müttefik Denetleme Görevlilerinin kullanım ve gözetimine bırakılacaktır. Bu hüküm Batum'un Müttefiklerce işgalini de kapsar. Türkiye, Bakü'nün Müttefiklerce işgaline hiçbir karşı çıkışta bulunmayacaktır.

16- Hicaz'da, Asir'de, Yemen'de, Suriye'de ve Irak'da bütün garnizonların en yakın Müttefik Komutanına teslim olmaları ve beşinci maddede saptanacak olan düzenin korunması için gerekenler dışında, bütün birliklerin Kilikya'dan çekilmeleri.

17- Trablus ve Bingazi'deki bütün Türk subaylarının en yakın İtalyan garnizonuna teslim olmaları. Türkiye, teslim olma buyruğuna uymazlarsa, bu subaylara ikmal gönderilmesinin ve kendileriyle haberleşmenin kesilmesini sağlamayı yükümlenir.

18- Mısırata'yı da içermek üzere Trablus ve Bingazi'de işgal edilen bütün limanların en yakın Müttefik garnizonuna teslimi.

19- Denizci, asker ve sivil bütün Almanların ve Avusturyalıların bir ay içinde Türk ülkelerinden çıkartılması; uzak bölgelerdekilerin de olabildiğince erken bir tarihte çıkartılması.

20- Beşinci madde gereğince terhis edilecek Türk ordusu bölümünün, taşıtlarını da içermek üzere, araç ve gereçlerinin, silahlarının ve cephanesinin kullanılış biçimi konusunda verilebilecek buyrukların yerine getirilmesi.

21- Müttefiklerin çıkarlarını korumak için Türk Donatım Bakanlığına bir Müttefik temsilcisinin bağlanması. Bu temsilciye bu amacın gerektirdiği bütün bilgilerin verilmesi.

22- Türk tutsaklarının Müttefik Devletler buyruğunda tutulması. Askerlik bakımından çağdışı Türk sivil tutsakların salıverilmesi konusu göz önünde tutulacaktır.

23- Türkiye bakımından Merkez Devletleri ile bütün ilişkilerin kesilmesi zorunluğu.

24- Altı Doğu ilinde (Erzurum, Bitlis, Sivas, Van, Elazığ, Diyarbakır) karışıklık çıkarsa Müttefikler bu illerin herhangi bir bölümünü işgal etme hakkını ellerinde tutarlar. Altı Doğu vilayetinde bir Ermeni Devleti kurulması fikri bu maddede ifade edilmiştir.

25- Müttefiklerle Türkiye arasında düşmanca eylemler 31 Ekim 1918 Perşembe günü, yerel saatle öğleden başlayarak kesilecektir.

İki nüsha olarak, Limni'de, Mondros Limanı'nda, Majestelerinin "AGAMEMNON" Savaş Gemisi'nde, 30 Ekim 1918'de imzalanmıştır. İmza: Arthur Calthorpe. İmza: Hüseyin Rauf, Reşad Hikmet, Sadullah.

MONDROS MÜTAREKESİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

- Osmanlı Devleti Mondros Mütarekesi ile **fiilen işgal edilme sürecine girdi.**
- Dünya Savaşı boyunca imzalanan **gizli anlaşmalar uygulamaya konuldu.**
- **Zararlı cemiyetlerin kurulması** hızlandı.
- Bu durum karşısında **yararlı cemiyetler kuruldu.**
- Mütareke ile Anadolu insanının savunma yeteneği kırıldı ve **işgallere ortam hazırlandı.**
- **Boğazların denetiminin işgalci güçlerin eline geçmesiyle** Anadolu ve Rumeli arasındaki irtibat kesilmiş oldu.
- Osmanlı Devleti'nin **deniz gücü yok edildi.**
- Haberleşme merkezlerine ve araçlarına el konulunca **Anadolu insanı arasında irtibat koparılmış oldu.** Bu da işgallere karşı birlik, beraberlik ve ortak hareket etme kabiliyetini ortadan kaldırdı.
- İşgalcilere istedikleri yerleri ele geçirme hakkının verilmesiyle işgaller hızlandı. Doğu Anadolu vilayetlerinde **Ermenistan ile Kürdistan devletleri kurulması** için bu yolda çalışmalar başlatıldı.
- Bu mütareke, “silah bırakışmadan” çok daha fazla anlam taşımaktaydı. Bu hâliyle kesin hükümlerle bir antlaşma niteliğinde ve **Sevr Antlaşması'nın alt yapısını** oluşturmaktaydı.
- Mütarekenin gereğince de Osmanlı Devleti'nin **ekonomik bağımsızlığı ortadan kaldırıldı.**
- **Mütareke, milliyetçi duyguları öne çıkararak, Millî Mücadele sürecinin başlamasına ortam hazırladı.**

“SIRA SİZDE SORULARI”

S) 1- Aşağıdakilerden hangisi İtilaf Devletleri’nin 1915-1917 yılları arasında kendi aralarında gizlice yaptıkları anlaşmaların sebeplerinden biri değildir?

- A) Osmanlı Devleti’nin topraklarını paylaşmak
- B) Kendi aralarında savaş boyunca ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları engellemek
- C) Savaş öncesi ve sonrası bazı sorunlarla boğuşan Çarlık Rusya’sını bloklarının içinde tutmak,
- D) Osmanlı Devleti’nin toprak bütünlüğünü korumak
- E) Savaşın gidişatına göre hareket ederek dengeleri kendi lehlerine çevirmek için İtalya’yı bir şekilde savaşın tarafı yapmak

S) 2- İtilaf Devletleri, savaşın sonunda Osmanlı Devleti’nin yıkılacağını hesap edince bu sefer de büyük Osmanlı coğrafyasını kendi aralarında paylaşmak üzere bazı anlaşmalar yapma gereği duydular. Aşağıdakilerden hangisi bahsedilen anlaşmalardan biri değildir?

- A) İstanbul Anlaşması
- B) Mac-Mahon Anlaşması
- C) Uşi Anlaşması
- D) Sykes-Picot Anlaşması
- E) St. Jean de Maurienne Anlaşması

S) 3- I. Dünya savaşı sırasında İngiltere, Rusya, Fransa arasında yapılan ilk gizli anlaşma aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İstanbul Anlaşması
- B) Mac-Mahon Anlaşması
- C) Uşi Anlaşması
- D) Sykes-Picot Anlaşması
- E) St. Jean de Maurienne Anlaşması

S) 4- 2 Kasım 1917’de İngiliz Dış işleri Bakanı Lord Arthur James Balfour, uluslararası siyonizm hareketinin liderlerinden Lord Rothschild’e bir mektupla müracaat ederek Filistin topraklarında bir Yahudi Devleti’nin kurulmasını destekleyeceğine dair taahhütte bulunması teklifi hangi gizli anlaşmadır?

- A) İstanbul Anlaşması
- B) Mac-Mahon Anlaşması
- C) Balfour Deklarasyonu
- D) Sykes-Picot Anlaşması
- E) St. Jean de Maurienne Anlaşması

S) 5- Fransa, hinterlandıyla birlikte Sivas, Elazığ, Maraş, Antep, Mardin, Suriye (Halep, Şam), Musul ve Lübnan’ı alıyordu. İngiltere’ye ise Basra’dan Bağdat’a kadar tüm güney Mezopotamya ile Ürdün ve Kuzey Filistin verildiği anlaşma aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İstanbul Anlaşması
- B) Mac-Mahon Anlaşması
- C) Uşi Anlaşması
- D) Sykes-Picot Anlaşması
- E) St. Jean de Maurienne Anlaşması

S) 6- I. Dünya Savaşının daha da sürdürmenin ABD'ye ve dünya barışına bir katkısı olmayacağını düşünen isim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Başkan Wilson
- B) Başkan Truman
- C) Başkan Guam
- D) Başkan Reagan
- E) Başkan Bush

S) 7- Aşağıdakilerden hangisi 3 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litowsk Antlaşmasının sonuçlarından biri değildir?

- A) Rusya; Letonya, Estonya, Litvanya, Kurland ve Polonyanın bütün haklarından vazgeçti.
- B) Nihai barışa kadar Almanlara Beyaz Rusya'yı işgal altında bulundurma hakkı tanınıyordu.
- C) Rusya, Finlandiya ve Ukrayna'yı boşaltmayı kabul ediyordu. Buralarda Almanların yardımıyla yeni hükûmetler kurulacaktı.
- D) Kars, Ardahan ve Batum bölgeleri Ermenistan'a geri verilecekti.
- E) 27 Ağustos'ta imzalanan ek bir anlaşmaya göre de Almanların yardımıyla Gürcistan'da bağımsız bir devlet kurulacaktı.

S) 8- Başkan Woodrow Wilson, 18 Ocak 1918'de Kongre'de yaptığı konuşmalarında savaş sonrası yapılacak barışın temel prensiplerini belirlediği 14 maddelik görüşlerini bütün dünyaya ilan etti. Aşağıdakilerden hangisi Wilson Prensipleri diye bilinen barış programının esasları arasında sayılamaz?

- A) Açık barış, açık diplomasi,
- B) Belçika tam bağımsız bir devlet olarak yeniden kurulmalı,
- C) İşgal edilmiş bütün Fransız toprakları boşaltılmalı ve Alsace-Lorraine Fransa'ya verilmeli
- D) 10. Madde Osmanlı İmparatorluğu'nda Türklerin oturdukları bölgelerde bağımsızlık sağlanmalı. Fakat Türk olmayan milliyetlere Türk kimliği verilmeli boğazlarda; sadece Osmanlı tarafından izin verilen milletlere verilmeli
- E) Bağımsız bir Polonya Devleti'nin kurulması sağlanmalı

S) 9- I. Dünya Savaşı sona erdiren ülkelerin yaptıkları anlaşmalarla ilgili aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi doğru değildir?

- A) Neuilly Antlaşması → Bulgaristan'ın Savaştan Çekilmesi
- B) Mondros Birakişması Sözleşmesi → Osmanlı Devleti ve İtilaf Devletleri arasında
- C) Versailles Antlaşması → Almanya'nın Savaştan Çekilmesi
- D) St. Germain Antlaşması → Avusturya ve Macaristan'ın Savaştan Çekilmesi
- E) Bükreş Antlaşması → İtalya'nın Savaştan Çekilmesi

S) 10- 30 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti ile İtilaf devletleri arasında imzalanıp Osmanlı Devleti açısından I. Dünya Savaşı'nı sona erdiren mübareke aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mudanya Mübarekesi
- B) Mondros Mübarekesi
- C) Selanik Mübarekesi
- D) Erzincan Mübarekesi
- E) Villa Gusti Mübarekesi

CEVAP ANAHTARI; 1) D 2) C 3) A 4) C 5) D 6) A 7) D 8) D 9) E 10) B